

Френк О'КОННОР

НЕМОЖЛИВИЙ ШЛЮБ

Джімові Грему було вже під тридцять, коли він збагнув, як зле пожартувало з ним життя. Доти він жив, як здебільшого живуть собі молодики, і не дуже журився тим, що чекає на нього попереду. Батько його помер десять років тому. Джім, перебравши на себе батькові обов'язки, став працювати бухгалтером у великій продовольчій крамниці, а мати, жвава доброзичлива жіночка, вела для нього господарство, як то тільки матері вміють. Мешкали вони в тому самому чималому будинку на околиці міста, де мати жила ще перед одруженням; це був просторий недоладний будинок, орендної платні за який ледве вистачало, щоб підтримувати його в справному стані. Джім ніколи не був надміру сором'язкий з дівчатами, але жодна із тих, з ким він зустрічався, не здавалася йому хоча б наполовину вартою його матері, отож несвідомо для себе він поволі перетворювався на призвичаєного до життєвих вигод старого парубка, котрий, доживши років до сорока п'яти, може, наважиться заснувати власну родину, а може, й ні. Мати, звичайно, розпестила Джіма, і його, як то буває з дітьми-одинаками, непокоїло сумління, що він так надуживає її любов'ю. Але розпещеність — це такий тягар, з яким більшість чоловіків легко миряться.

І ось однієї неділі він вибрався у Кросгейвен прогулятися над морем з дівчиною на ім'я Айлін Клері — вона жила в тому самому районі Корка, що й Джім, хоч досі він ніколи не помічав її. Айлін не належала

до того типу дівчат, які зразу впадають в око, дарма що була гарненька, мала тонкі риси обличчя, приємно осявані усмішкою, і біляве волосся із золотистим полиском. Джім спробував підступитись до неї і був здивований і навіть трохи ображений, коли вона раптово, мало не рвучко відсторонилася. Він зовсім не вважав її за легкоприступну, але ж і не сподівався побачити в ній недоторку.

При тім цікаво, що він їй начебто подобався, і вони навіть домовилися про наступне побачення. Цього разу вони сіли в затишному куточку між скель, і Джім узявся до діла рішучіше. На його подив, вона заплакала. Це роздратувало Джіма, але він удав стурбованість, якої насправді анітрохи не відчував. Побачивши, що він нібито занепокоєний, вона підвелась і усміхнулася, вся ще в сльозах.

— Це не тому, що я не хочу, Джіме,— сказала вона, витираючи очі й сякаючись у якусь чудну манюню хустинку.— Я просто боюся й думати про таке.

— Тю! А чого б це тобі боятися, Айлін? — запитав він ледь іронічно.

— Ну, розумієш, я ж одна у матері, і мені треба доглядати її,— відповіла вона, все ще шморгаючи носом.

— Я теж один у матері, і мені теж треба її доглядати,— урочисто заявив Джім і аж засміявся, вражений цим несподіваним збігом.— Ми з тобою одного поля ягоди,— додав він, невесело посміхнувшись.

— А й справді,— проворкотіла Айлін, сміючись і плачучи водночас. Вона схилила голову йому на груди і вже не опиралася його пестощам.

Обопільний потяг усі книжки описують на один лад: у нього — засмагли груди, у неї — звабливі форми,— хоча це має дуже мало спільного з дійсністю. Але в книжках рідко згадується важливіший над усі чинник — людська самотність. З нею жінки стикаються раніше, ніж чоловіки, і Айлін уже зазнала її. Джім, правда, ще не відчув самотності так, як Айлін, але йому вистачало глузду побачити її перед собою на відстані простягнутої руки. Отож, сидячи вгорі на скелях над затокою Корк і дивлячись на десятки яхточок, які прямували в бік Керрабіні, вони усвідомили, що закохані одне в одного, закохані тим дужче, що становище їхне було таке безнадійне.

Після цього вони стали щотижня зустрічатись і в самому Корку — ходили на прогулянки або, коли дощило, в кіно. При цьому вони, як то звичайно роблять діти-одинаки, всіляко стереглися чужих очей, з чого добродушно кепкували їхні знайомі. Якось увечері одна дівчина, проходячи повз Новий міст, побачила там Джіма Грема, а біля наступного мосту втішено зустріла Айлін.

— Пробачте, що я втручаюся, міс Клері,— сказала дівчина.— Але якщо ви чекаєте на містера Грема, то він чекає на вас біля отого мосту.

Айлін не знала, куди й очі подіти; вона зашарілася, засміялась, сплеснула руками, промовила: «Ой, дякую вам, дякую!» — і помчала як вітер.

Зустрітися за кілька миль від дому — це було так схоже на них, обтяжених почуттям провини. Власних матерів вони жаліли ще дужче, ніж самих себе, і тому відчайдушно силкувалися приховати свою таємницю, підсвідомо розуміючи, який страх перед самотністю та старістю охоплює жінок, чиї діти повиростали, а чоловіки вмерли. Може, вони аж

надто брали до серця той страх і надавали йому більшого значення, аніж було потрібно.

Місіс Грем, в якій розвідка діяла краще, ніж у місіс Клері, першою порушила це питання.

— Я чула, ти близько заприятелював з одною дівчиною, на прізвище Клері,— озвалась вона якось увечері трохи докірливим тоном.

Джім саме голився біля дверей на подвір'я. Він здригнувся й з усмішкою в очах глянув на матір, яка зосереджено схилилася над п'яльцями, як і завжди, коли не хотіла дивитись йому в лице.

— А далі що? — спитав він.— Хто це тобі сказав?

— Чому б мені й не почути, коли про це вся вулиця знає? — ухилилась вона від прямої відповіді. Їй подобалось мати свої невеличкі таємниці.— Може, ти запросив би її до нас при нагоді?

— А ти не проти?

— А чому б то я була проти, сину? У нас так рідко хтось буває...

То був ще один її улюблений міф: ніби вона ніколи нікого не бачить і ні з ким не розмовляє, дарма що Джім і кроку не міг ступити, щоб рано чи пізно вона про це не довідалась.

І от якось надвечір він таки запросив Айлін до себе на чай. Дівчина була збуджена й без причини хихотіла, але йому стало ясно, що матері вона відразу сподобалася. Місіс Грем дуже любила сина, а проте вона завжди мріяла про дочку, про близьку душу, з якою можна було б поговорити по-жіночому. Айлін, побачивши, що приймають її широко й гостинно, почула себе вільніше, і незабаром вона й Джімова мати жваво розбалакалися на знайому їм обом тему.

— Цей Дінні Мерфі так недобре повівся з нею! — зауважила господиня, обговорюючи якусь добродійницьку справу по сусідству.

— Ні-ні, місіс Грем,— швидко заперечила Айлін, у запалі торкаючись рукою плеча співрозмовниці.— Бідний Дінні не так уже й погано вчинив.

— Ви гадаєте? — аж скрикнула місіс Грем і, поклавши на коліна своє плетіння, втупила в Айлін сповнений трагізму погляд.— А чого тільки про нього не розповідали! Отож і вір після цього, що людину не можна оббрехати!

— Ні, він зовсім не такий, зовсім ні,— повторювала Айлін, хитаючи головою.— Звичайно, він трохи випивав, але скажіть, будь ласка, хто з них не випиває?

Джім сидів мовчки і тільки посміхався, слухаючи, як голос Айлін — юний, енергійний, інтелігентний — звучить в ідеальній пліткарській гармонії з голосом його матері. Перш ніж відпустити гостю, місіс Грем делікатно натякнула на те, яка вона самотня й відірвана від товариства, через що ніколи не знає до пуття, де що діється, і взяла з дівчини обіцянку прийти ще раз. Помалу вона звикла до відвідин Айлін, і коли часом її не було цілий тиждень, почувала себе ображеною. А якось навіть зауважила тоном глибокої покорини, що вона, звісно, не компанія для такої життєрадісної молоді дівчини.

Далі настала черга місіс Клері. Вона могла почути про візити Айлін до Гремів і це її, можливо, прикро вразило б, але, з другого боку, не менш прикро міг би вразити її і несподіваний візит Джіма до них додому. Тим-то Айлін мусила спершу підготувати матір, розповівши їй про ставлення Джіма до своєї матері, щоб у місіс Клері, бува, не склалася думка, ніби Джім завітає з якимись планами щодо Айлін. Адже дочка з матір'ю жили тільки на заробіток Айлін та на кілька шилінгів материні пенсії.

Мешкали вони в котеджику на схилі гори оддалік від дороги. Будиночок складався з вітальні, кухні, що правила й за робочу кімнату, та двох спалень на другому поверсі. Місіс Клері була пронозлива стара дама з прив'ялим химерним обличчям. Вона терпіла від численних недуг і, будши глухувата, безперестанку нарікала на них гучним невдоволенням голосом. Говорячи, вона клала тверду руку на коліно співбесідникові, щоб той ненароком не втік, і втуплювала в камін порожній зосереджений погляд.

— Ну, а тоді, Джіме, на мене вдруге напав той самий біль, про який я щойно розповідала, і прийшов доктор О'Мегоні та й каже... Айлін, що сказав доктор О'Мегоні про цей другий напад болю?

— Сказав, що ти стара облудниця! — вигукнула Айлін.

— Доктор О'Мегоні? — здивувалася мати.— Він такого не казав. Ах ти, мале чортеня!

Вдома Айлін говорила збуджено, на весь голос, раз по раз уривала матір, суперечила їй, піддражнювала, аж урешті стара втішено зморщила обличчя, підморгнула Джімові й забідкалася:

— А не казала я, Джіме, що вона мале чортеня? Чи ж ви коли чули, щоб дочка розмовляла з матір'ю отаким тоном? Я певна, ви так не розмовляєте зі своєю бідолашною матусею.

— Бо його мати не бурчить цілий день,— весело гукнула Айлін з двору.

— Не бурчить? А хто бурчить? — запитала місіс Клері, примружившись від утіхи, як кішка, коли її гладять.— Боженьку мій, я живу у вічному страху перед нею! Ви, Джіме, зроду не чули такої язикатої, як оця. А які брехні вона торочить! Я, бачте, бурчу!..

І все-таки Джімові й Айлін було приємно, що тепер у них є куди податись дощового вечора, коли не хотілося сидіти в кіно. Здебільшого вони йшли до Джіма. Місіс Грем була ревнивіша, ніж мати Айлін. Навіть натяку на неувагу з боку сина чи його подруги вистачало, щоб викликати в неї сльози протесту, але досить їм було посидіти з нею півгодини, як вона підводилась і навшпиньки виходила з кімнати, так немов думала, що вони сплять. Її ревності просто засвідчували, до якої міри вона великодушна.

— А скажи-но, Джіме,— лукаво зауважила місіс Грем одного вечора, відкладаючи свої п'яльці.— Чи не хотів би ти одружитися з Айлін?

— Одружитися? — насмішкувато повторив Джім, підвівши очі від книжки.— Ти що, хочеш позбутися мене?

Його матір легко було збити з думки, перевівши розмову на іншу тему, бо вона все сприймала прямо, та й не дуже глибоко.

— Оце й справді, таке мені закидаєш! — роздратовано буркнула вона і знову заходилася плести, по-дитячому обурена, що він так хибно витлумачив її великодушну пропозицію. Хвилин за десять вона вже забула про своє роздратування і сказала ніби сама до себе:— Що ж, таких, як вона, не багато знайдеш.

— А де б ми жили? — запитав він з легкою іронією.

— Боже мій, чи ж у тебе немає дому? — Вона суворо глянула на сина поверх окулярів.— Ти ж не думаєш, що я лишилася б тут, вам на заваді!

— То ти пішла б до богадільні, щоб сюди переселилася місіс Клері?

— Еге ж, якось чудно все виходить,— туманно промовила місіс Грем, і Джім збагнув, що вона має на увазі отой збіг, завдяки якому він і Айлін відчули взаємний потяг. І його матері, і йому була добре знайома ця ситуація, така характерна для Ірландії: вони могли б назвати не один десяток випадків, коли юнак та дівчина довгі роки зустрічаються одне з одним, перше ніж котресь дістає можливість одружитись, і тоді дуже часто виявляється, що вони вже або надто старі, або надто виснажені для цього.

— Дякуємо вам, місіс Грем, але ми собі й у гадках такого не покладаємо,— заявив Джім, лагідно всміхаючись до матері. — Це було б подвійне вбивство, і до того ж даремне.

Джим знав, що, незважаючи на ревності, його мати дуже вболіває за них, тоді як місіс Клері бадьоро твердила: вони повинні дякувати долі, що їм так поталанило.

— Ви й самі не розумієте, яке у вас щастя,— казала вона.— Ви молоді й здорові, хіба вам є на що нарікати? Інші так хапаються одружуватись, наче то вони банк грабують. А тоді скоро їм набридає все це, і вони починають наговорювати одне на одного таку гидоту, що тільки ну!

— Отже, ти не схвалюєш подружнього життя, мамусю? — з удаваною серйозністю запитувала Айлін.

— Хто сказав, що не схвалюю? — підозріливо перепитувала мати, впевнена, що «мале чортеня» знов заманює її в пастку.— Чи ж не однаково, чи ти схвалюєш щось, а чи ні? Це нічого не змінює. Будьте молодим, поки можете, Джиме,— радила вона, поклавши костисту руку йому на коліно.— А подружнім життям ви ще наживетеся.

Проте Айлін і Джім, ясна річ, були іншої думки. Під час своїх вечірніх прогулянок вони взяли собі за звичай проходити одним із нових кварталів і заглядати в недобудовані котеджі з таким самим запалом, з яким діти гралися там у ковбоїв та індіанців. Вони охоче вступали в розмови з молодими чоловіками, які перекопували закидані будівельним сміттям латки землі біля будиночків, і не відмовлялись, коли їх запрошували на чашку чаю молоді подружжя, щасливі й горді нещодавно набутою власністю. Айлін і Джім зовсім не помічали, які бридкі ці нові оселі. Вони бачили тільки новизну всього, так наче то було саме оновлене життя: їм упало в око, як призахідне сонце підкреслює свіжість фарби, білість фіранок, ніжну зелень молоденької травички. А потім Айлін зауважувала, похитуючи головою:

— Чи не здається тобі, Джиме, що ті фіранки не дуже пасують до великих наріжних вікон?

І Джім розумів, що в уяві вона вже по-своєму вмеблювала будинок, в якому вони шойно були.

Цього року Джім запропонував Айлін разом провести відпустку. Такий план зовсім не припав до вподоби місіс Клері. Мовляв, це ж напевне про Айлін підуть усякі чутки. Місіс Клері рішуче була за те, щоб вони користалися молодістю, поки змога, але тільки під її наглядом. Джім розумів, що матері Айлін ідеться не так про доччину добре ім'я, як про те, що ця спільна відпустка може започаткувати щось таке, над чим вона буде не владна. Він наполіг на своєму, і вони таки поїхали до одного приморського селища на північ від Дубліна — там вони

два тижні доскочу собі гуляля, купалися, смажились на сонці, а коли йшов дощ, вибиралися в місто.

Дивлячись на зворотній дорозі з вікна купе на гори Голті, Джім сказав:

— Коли поїдемо у відпустку наступного разу, ми повинні бути одружені. Тоді все буде зовсім по-іншому.

— Твоя правда, Джіме,— погодилась Айлін.— Але що ми можемо вдіяти?

— А що нам заважає одружитися? — спитав він з усмішкою.

— Зараз? — стривожилась вона.— А куди ми подінемо своїх матерів?

— Та нікуди,— знизав він плечима.

— Ти хочеш сказати, що ми одружимося й житимемо далі, як жили досі?

— А чом би й ні? Звісно, це не те, чого ми прагнемо, але краще щось, ніж нічого.

— А що, як з'являться діти, Джіме? Ти ж сам розумієш...

— Та розумію, чого ж,— відповів він.— Але на цей клопіт ще приїде час. І зовсім не обов'язково нам заводити дітей відразу.

— А якщо люди почнуть говорити, Джіме? — неспіливо запитала вона.

— Гадаєш, вони вже тепер не говорять?

Такий уже був Джім, а як він думав, так і його мати думала, бай- дуже, щоб там хтось скаже. Місіс Грем, звичайно, не бачила нічого поганого в тому, що вони вдвох їздили у відпустку, і Айлін, яка спершу трохи сумнівалася, тепер теж зрозуміла, що Джімова мати мала рацію. Айлін відчувала, що й Джім має рацію, тільки ще не зовсім була певна.

Проте чим довше вона обмірковувала це, тим виразніше схилялася до Джімової думки, хоч її мотиви й були інші. Джім не хотів чекати, він не хотів стати старим і зневіритись в усьому, поки вони нарешті дістануть змогу побратися; він хотів зазнати бодай трохи розкошів подружнього життя замолоду, коли вони ще можуть ними тішитись. Айлін дивилась на це дещо інакше — як на своєрідні містичні заручини, що поєднують їх одне з одним на всю їхню майбутню долю, яка їм судилася. Вона розуміла, що обое водночас волі вони не дістануть, на це годі й сподіватися: котресь із них визволиться раніше від другого, і ось тоді й почнеться справжня спокуса.

Розуміла Айлін і те, що так чи так, а боротьби з матір'ю не уникнути. Місіс Клері до глибини душі була пройнята умовностями, і, крім того, вона знала, як шлюб впливає на людей. Тепер Айлін дуже лагідна й чуйна, але ставши дружиною або матір'ю, вона геть у всьому зміниться і може зовсім відбитись від рук.

— І ти отаке зробила б? — аж захлинулася місіс Клері, упершись рукою в бік.— Що це була б за сім'я? Він живе там, а ти тут! Та вас би все місто взяло на сміх!

— Я не бачу, чого б тут сміятись, мамусю,— повагом відповіла Айлін.— В усякому разі, підстав для сміху було б не більше, ніж тепер.

— Ну то й виходь за нього! — сердито вигукнула мати.— Виходь за нього! Та краще я вже піду в богадільню, аніж зазнати отакої ганьби через тебе!

— Але ж, мамо,— не поступалася Айлін, мимоволі сміючись,— ми не збираємось нічого такого робити, щоб ти зазнала ганьби, і тобі зовсім не треба йти ні до богадільні, ні куди-інде.

Місіс Грем теж була прикро вражена, тільки з іншої причини: страждала її гордість. Джімовій матері було байдужісінько до того, що скажуть сусіди, але їй здавалося, що це через її залежність від сина він зважився на такий карикатурний шлюб. Якби, уступившись із дороги, можна було полегшити йому життя, вона б залюбки пішла в богадільню. Та Джім пояснив їй, що навіть якби він і погодився на такий її крок, це нічого не змінило б у стосунках Айлін зі своєю матір'ю, і місіс Грем зрозуміла, що Джім має рацію. У перші ж наступні відвідини Айлін вона обняла дівчину й пробурмотіла:

— Бідолашні мої дітки! Бідолашні, безталанні дітки!

— Ви не думаєте, що ми робимо неправильно? — запитала Айлін, і собі вдаряючись у сльози.

— Та ні, ради бога, звичайно ж, я такого не думаю, — аж обурилася місіс Грем. — Чого це вас має обходити, хто там що подумає! Та ще й усі оті люди, що ніколи в житті й на краплю нічого не пожертвували!

Тим часом місіс Клері накопилила губу, перестала озиватись до Джіма, коли він приходив, і зрештою відмовилася брати участь у тому, що вона назвала «пародією на весілля». Вона, місіс Клері, не дуже знається на таких речах, але бачить, коли її ошукують, як оце Джім. Він прийшов до них у дім як друг і викрав у неї з-під очей єдину доньку. А те, що нібито її, матір, ставлять на перше місце, то вона не вірить жодному слову з цих балачок. Хто повівся так, як Джім, той не завагається й отрути їй у чай підсипати.

Уже збираючись до церкви того ранку, Айлін підійшла до матері й лагідно запитала:

— Мамусю, ти навіть не побажаєш мені щастя?

— Іди собі, зухвале дівчисько! — тільки й відповіла стара.

— Я завтра ввечері повернуся і встигну приготувати тобі вечерю, мамусю, — примирливо сказала Айлін.

— Можеш і зовсім не повертатись, — заявила мати.

Айлін дуже переживала, але місіс Грем, коли прощалася з молодятами перед церквою, тільки засміялась, почувши невістчину розповідь.

— Це в неї пройде, дитино, — сказала вона. — Старі люди всі однакові. Я теж така сама, коли хочете знати. По дорозі додому я до неї загляну й скажу свою думку з цього приводу.

— А якби ви, місіс Грем, ще й приготували їй фліп¹ з яйцем, вона б скоріше далася на розмову, — цілком серйозно зауважила Айлін. — Мама страшенно любить цей напій, тільки щоб добре відчувалося віскі.

— Приготую їй фліп з яйцем, — погодилася місіс Грем, відчувши раптову полегкість: її шалені ревності розтанули від думки, що вона може дарувати вітиху іншій старій жінці, пойнятій нападком роздратування. Тепер вона має собі хоч якийсь клопіт, нехай і з тим фліпом...

Після одноденного «медового місяця» Джім і Айлін покійно повернулися до своїх обов'язків, так ніби й зовсім не одружувались. І все-таки Айлін, коли хтось із знайомих зустрічав її на вулиці, була напрочуд

¹ Фліп — гарячий напій з підсолодженого пива й віскі.

життерадісна й безжурна і хизувалася своєю обручкою, як і будь-яка новоявлена дружина. І ця радість, народжена її новим становищем, дуже ставала Айлін у пригоді, бо мати таки досить проникливо вгадала, як поставляться до всього цього люди. Про шлюб Айлін почали ходити ущипливі дотепи, і так було до самого його кінця. Навіть подруги глузували з чудернацького заміжжя Айлін. Це зовсім не свідчило про жорстокість ближніх — просто вони ставилися до подружнього життя, як і до смерті, надто категорично, і саме через це рішуче не схвалювали потворних шлюбів. А цей шлюб, який скінчився майже зразу по виході з церкви, був насмішкою над усім, у що вони вірили, отож вони й мстилися, як люди, зневажені у своїх найглибших переконаннях.

Джім начебто не помічав людського осуду: від матері він успадкував подиву гідну несприйнятливість до громадської думки, і до Айлін він заходив з таким виглядом, немовби йому нічого особливого не можна було закинути. Частіше, однак, Айлін заходила до Джіма та його матері, а влітку вони вдвох виїжджали на два тижні до Керрі або Коннемари.

Місіс Клері потрібен був цілий рік, щоб при звичаїтись до нової ситуації, і весь цей час вона пильно приглядалася до Айлін, щотижня сподіваючись побачити ознаки вагітності. Може, то й шастя було, що їх не виявилось. Сам бог знає, що вона могла б тоді зробити.

Потім захворіла місіс Грем. Удень її доглядав Джім, а вночі — Айлін. Стара помирала; у ті проміжки, коли до неї верталася свідомість, вона гладила руки Айлін і повторювала:

— Я завжди мріяла мати доньку, і моє бажання здійснилося. Справді здійснилося. Тепер ви будете щасливі, увесь будинок ваш. Ти піклуватимешся про Джіма замість мене?

— Піклуватимусь, обов'язково, — обіцяла Айлін.

Айлін не розбудила Джіма тієї ночі, коли місіс Грем померла.

— Я думала, Джіме, що так буде краще, — сказала Айлін, коли він прокинувся вранці. — Ти був такий втомлений, а мама відійшла так спокійно... Вона б теж цього хотіла, Джіме, — додала вона, побачивши його здивований вираз.

— Мабуть-таки, ти мала рацію, Айлін, — погодився він.

Але до кінця їхнього клопоту було ще далеко. Коли місіс Клері запропонували перебратись у Джімов будинок, вона зняла ще більшу бучу, ніж перед тим через шлюб.

— Та щоб я пішла жити серед чужих людей?! — скрикнула вона.

— Та які ж вони чужі, коли це тільки за півмилі звідси, мамусю? — вигукнула Айлін. Вона й цього разу, як і завжди, не могла стриматись від сміху, що мати так химерно сприймає будь-яку нову пропозицію.

— Півмилі? — тупо повторила місіс Клері. — Ціла миля!

— Невже ти гадаєш, що давні друзі покинуть тебе? — запитала Айлін.

— А я й не збираюся їх туди запрошувати, — з гідністю відповіла мати. — Я не змогла б спати в такому місці, де не чути трамваїв. Джімова мати померла у своєму власному домі. То чому ж мені він не дозволяє померти в моєму?

Отож Джімові й Айлін знову довелося зазнати розчарування. Вони не могли знайти чогось рівноцінного заспокоїливому скреготіві трамваїв, що з центру міста піднімалися на Саммерхілл, а відмовитись від чудового Джімового будинку, який пізніше так їм знадобиться, і поселитись у малюсінькому котеджику з вередливою тещею була б дурість. Айлін чудово це розуміла.

Натомість вони стали гратися в подружнє життя. Разів два на тиждень Айлін завчасу готувала для матері вечерю, тоді бігла у Джімів дім, щоб устигнути приготувати вечерю й для нього, поки він приїде з роботи. Коли Джім стромляв ключ у двері, вона у своєму білому халатіку підбігала до парадних дверей, а він, побачивши її, вдавав належний подив. У вітальні Айлін мовчки показувала на яскравий вогонь у каміні, і вони вдвох вечеряли, читали й розмовляли, аж поки десь опівночі він проводжав її додому. І хоч це вимагало зайвої роботи, вони відчували глибоку втіху, коли застеляли подвійне ліжко, в якому Айлін спала тільки як гостя, або коли вдвох мили посуд, або — і це було найприємніше — коли приймали друзів, немовби Айлін не мусила, як Попелюшка, опівночі стрімголов вертатися до своєї давнішої ролі дочки та няньки. Вони знали, що колись цей дім стане їхнім посправжньому...

Але доля судила інакше. Джім тяжко захворів, і, щоб Айлін не довелося розриватись між двома обов'язками — перед ним і перед матір'ю, — вирішив лягти в лікарню. Там він і помер, через два роки після смерті матері.

З Айлін тоді сталося щось таке, що навіть її мати злякалася. Між ними не було ніяких суперечок про те, що слід робити Айлін. Вона замкнула свій котедж і разом з матір'ю перебралася в Джімів будинок, де й приймала його родичів. Тіло перевезли у церкву і, коли зібралася рідня Джіма, Айлін уже мала для них готову закуску, подаючи яку, вона без угаву гомоніла, наче це було не стільки її, скільки їхнє горе. Вона все вибачалася, що закуска холодна. Над розкритою могилою родичі плакали, а у неї не було й сльозинки на очах. Коли яму, викопану поруч із могилою Джімової матері, засипали землею, Айлін довго стояла мовчки з похиленою головою, і до неї підійшла Джімова тітка.

— Ти чудово трималася, моя маленька, — хрипувато мовила вона, взявши Айлін за руки. — Це тобі, ніколи не забудеться.

— Знаєте, тітонько, — відповіла Айлін, — я певна, що саме так і хотів би Джім. Так я почую себе ближче до нього, та й не довго вже чекати, коли ми знов будемо разом. Як тільки мами не стане, мене ніщо не затримуватиме.

В її словах, у виразі сухих очей і молодого ще обличчя було щось таке, аж старша жінка розгубилася.

— Ет, дурниці, дитино! — кинула вона з удаваною безтурботністю. — Ми всі це переживаємо. Ти ще будеш щаслива...

— Ой ні, тітонько, — відповіла Айлін з лагідною усмішкою, якоюсь напроцуд мудрою і навіть поблажливою, немов Джімова тітка була надміру наївна, щоб це зрозуміти. — Ви й самі знаєте, другого такого чоловіка, як Джім, я ніколи не зможу знайти. Таке щастя двічі на життя не дається, ви ж розумієте. Сподіватися на це було б занадто.

І до родичів, та й до знайомих потроху почало доходити, що Айлін каже ширу правду: попри все, вона таки була дуже щасливою, щасливою в якийсь незрозумілий для нас спосіб, і те, що іншим здавалося пародією на шлюб, насправді було таким досконалим і повновартісним подружнім життям, про яке, навіть згідно з їхніми уявленнями, кожна жінка може лише мріяти.